

01

SLIM GEITENHAAR VERWERKEN

Twee draden spinnen en tegelijk één draad twijnen

tekst en foto's **Mirja Wark**

Het is verbazend als je op verschillende plekken in de wereld dezelfde ongewone werkwijze tegenkomt. Dat overkwam me met het spinnen van geitenhaar. In Bulgarije en in Syrië doen ze dat op dezelfde, vast eeuwenoude manier. Tijdens de voorbereidingen van de Donau textielcruise zagen we in Bulgarije een man geitenhaar spinnen in een voor mij onbegrijpelijke warboel van wielen en draden. Jaren later zag ik in twee verschillende werkplaatsen in Syrië dezelfde methode toegepast. Daar kon ik het proces rustig observeren en langzaam begon ik het te begrijpen. Deze manier van handmatig spinnen is zó opvallend slim dat ik het waard vind er een artikel aan te weiden. De beschrijving gaat over de spinnerij van de Maghrous broers uit Damascus.

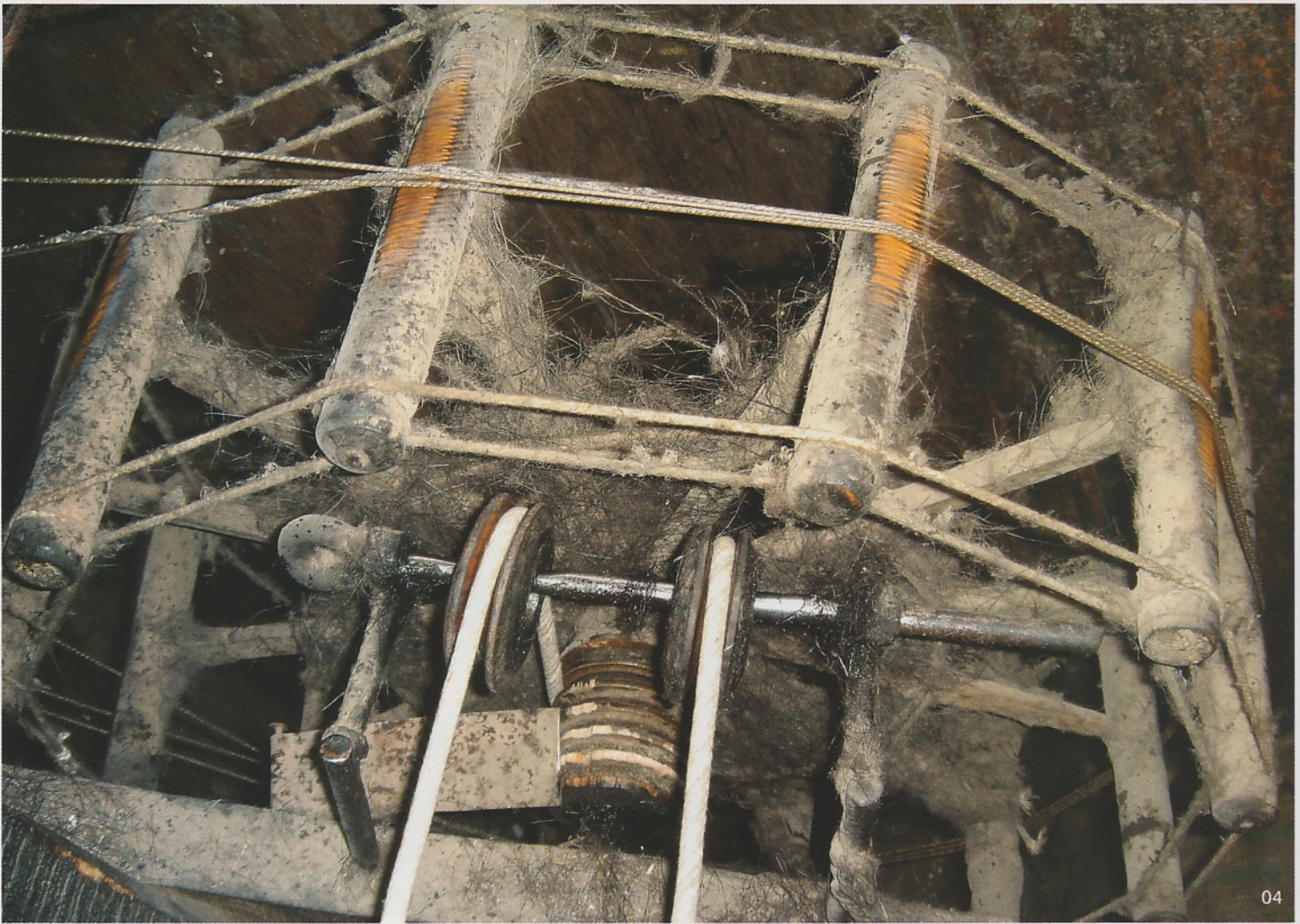
Foto's 01 Drie bollen handgesponnen geitenhaar in het zonnetje. 02 De katrol achterin de spinruimte waaromheen het aandrijfkoord zijn 15 meter lange lus maakt. 03 George windt naar het spinnewiel toelopend zijn zojuist getwijnde draad op de al dikke bol. 04 Het aandrijfwiel met de constructie met het koord om het wiel achteruitlopend in beweging te zetten.

Geitenvacht heet 'haar' omdat het net als mensenhaar glad is. Schapenvacht bestaat uit wolvezels. Een eigenschap van wol is dat de individuele haren schubben hebben. Wol grijpt daarom goed in elkaar en is gemakkelijk te spinnen. Geitenhaar heeft die schubben niet en is daarom veel moeilijker te verwerken. In Syrië houden de Bedoeïen in de woestijn grote gemengde kuddes met schapen en geiten. Die leveren in het voorjaar heel wat wol en haar op. De werkplaats in Damascus importeert toch liever geitenhaar uit Turkije omdat ze daar het haar op kleur sorteren (bruin, wit en zwart). Het materiaal arriveert in grote balen en is nog vol stof, mest en klitten. Om het te spinnen moeten de individuele haren losgemaakt worden. Dat gaat in twee stappen. De haren ondergaan een eerste en grove kaarding in een elektrische machine. Twee metalen rollen met pinnen draaien met verschillende snelheden. De bossen haar worden hier tussendoor geleid. Door het verschil in draaisnelheid trekken de pinnen de vezels uit elkaar en valt stof en ander vuil eruit. De machine staat in een klein kamertje en produceert, wanneer hij in bedrijf is, een enorme stofwolk. De persoon die hem bedient, beschermt zich met een stofbril en een sjaal voor neus en mond. Vervolgens gaan de losgetrokken bossen haar naar een kamertje met tegelvloer. Daar worden ze uitgespreid op de grond tot een cirkel van een meter doorsnee en een centimeter of twintig dik. Het haar wordt nu met zweepslagen bewerkt waardoor de haren nog losser worden gemaakt en tegelijkertijd valt er nog meer stof en vuil uit. De zweep is gemaakt van een houten handvat met daaraan drie lange lussen van nylonkoord. De uiteinden van deze lussen zijn in de vloer vastgespijkerd. Door regelmatig slaan wordt de wol een steeds dikkere losse berg op de grond. Is het gewenste resultaat

bereikt dan wordt de dikke vezeldekken met wat water besprenkeld en opgerold tot een trechtervorm. Vervolgens wordt een leren of canvas lap eromheen gedraaid en met een koord vastgezet. Met de wijde, open kant van de trechter naar boven wordt die vastgemaakt aan de linkerkant van de riem van de spinner. Zo'n volle zak weegt anderhalve kilo. Dat levert één dikke bol getwijnd geitenhaar op.

Het drie-spillige spinnewiel

Alle spinners weten dat hun spinnewiel slechts één spil heeft. Als die ronddraait, veroorzaakt hij het in elkaar draaien van de vezels. Ons spinnewiel heeft ook één wiel en dat is met een snaar verbonden met de spil. Als het wiel niet draait, draait de spil niet en wordt er niet gesponnen. Ooit is er een slimme spinner geweest die bedacht heeft dat er door één wiel wel méér dan één spil aangedreven kan worden. Dat betekent dat de spinner meer dan één draad tegelijk kan spinnen. In dat geval zijn er twee spillen die elk met een aparte snaar rechtstreeks met het wiel verbonden zijn. Beide draden draaien in dezelfde richting. Omdat een mens maar twee handen heeft, lijkt twee draden tegelijk spinnen het uiterst haalbare. Maar door een derde spil te installeren blijkt het mogelijk om tegelijkertijd twee enkele draden te spinnen en een derde draad te maken waarin twee draden samen twijnen. 'Ja' zult u roepen, 'maar die twijnende draad moet toch in tegengestelde richting draaien?' U heeft volkomen gelijk. Ook daarin is voorzien door de snuggere spinner. Door een slag te leggen in de snaar van het wiel naar de derde spil draait die tegengesteld aan spil één en twee.

04

Kilometers lopen

Deze manier van spinnen is efficient maar vraagt veel energie. De spinner loopt twee keer zoveel meters als de draadlengte die hij spint. Het spinnewiel is opgesteld vóór in een lange smalle ruimte. Van de as van het spinnewiel loopt via een extra wielje en houdertje een koord dat een grote lus maakt via een katrol achter in de ruimte, zo'n 15 meter verderop. De spinner maakt een touw met knoop, dat verbonden is met zijn riem, vast aan het rondgaande koord. Achteruitlopend trekt hij het koord mee en drijft zo het spinnewiel aan.

Voordat hij begint, maakt hij zijn vingers nat met wat water uit een blikje, dat aan het spinnewiel hangt. Met vochtige vingers draait hij wat losse vezels voor een draadbegin vast aan een stukje draad dat van de spil komt. Tegelijkertijd maakt hij met links een draadbegin aan spil twee en met rechts een draadbegin aan spil één. Terwijl de man langzaam naar achteren loopt neemt hij met de linker- en rechterhand kleine plukjes haar uit de zak en geleidt het in elkaar draaien van de vezels tot twee aparte draden. Als de vezels eenmaal in elkaar beginnen te draaien tot draad neemt deze zelf nieuwe vezels mee. De haren hebben geen schubben en vereisen een stevige overtwist. Als de spinner aan het andere einde van de ruimte is aangekomen maakt hij zich los van het aandrijfskoord. Hij heeft nu twee enkelvoudige draden van 15 meter lengte. Hij legt de einden van de linker- en de rechterdraad over elkaar in elkaars verlengde en draait ze met een vlugge beweging in elkaar. Dat gaat goed omdat er zoveel overtwist op de draden zit. De ontstane lus zet hij op een s-haak links van hem op hoofdhoogte. Dan loopt hij naar het wiel toe. Daar maakt hij het begin van beide net gesponnen draden los, draait ze net zo in

elkaar en maakt ze vast aan de beginhaak van de derde spil. Hij maakt weer een draadbegin vast aan spil één en aan spil twee en loopt al spinnend achteruit. Terwijl hij loopt en spint draaien de twee enkele draden die tussen de s-haak en de derde spil gespannen zijn om elkaar heen en twijnen. Achter aangekomen neemt hij de getwijnde draad van de s-haak en zet de in elkaar gedraaide uiteinden van de zojuist gesponnen draden erop. Naar voren lopend windt hij de getwijnde draad op tot een bol. Na elke spingang windt hij de nieuwgetwijnde draad erbij op de bol en hangt hem aan zijn riem.

Elke getwijnde draad heeft twee uiteinden in de vorm van een lus. Hoe kan je die aan elkaar vastmaken? Nu zijn we bij de laatste slimigheid aangekomen. Onze spinner draait het eindlusje van de laatste draad op de bol open. Dan steekt hij het begin van de nieuwe draad door deze opening en legt hem terug tussen zijn eigen beide twijneinden. Door de overtwist draait het eind stevig in elkaar en klemt deze verbinding vast. Het blijkt sterk genoeg om als kettinggaren dienst te doen. Ook de verdikking valt mee omdat het begin van de draad altijd wat dunner is dan de rest.

Na twee uur stevig doorlopen is de zak leeg en een bol getwijnd geitenhaar klaar. Na een aantal werkdagen is er genoeg voor een weefsel. De Bulgaar weefde er bagagezakken voor de ezel mee en de Syriërs verwerken het tot tentdoek.

Deze manier van werken zou een heidens karwei zijn als het niet gezellig gemaakt werd. Vaak spinnen er twee mannen zij aan zij onderwijl een sigaretje rokend en lachend om elkaars mopjes. Na twee uur werken is er ook stevast een kopje sterke, zoete thee.